

STUIFZANDEN IN HET VIZIER

Mirjam Veerkamp¹ & Aldert Gutter²

¹ Pelikaanweg 54, 3985 RZ Werkhoven

² Noorder Boerenvaart 36, 1601 SN Enkhuizen

Veerkamp, M. & Gutter, A. 2006. Drift sands in the spotlight. *Coolia* 49(3): 135–138.

We provide preliminary results of the drift sand inventarisation started in 2005. A total of 47 drift sands has been investigated, in which 23 ectomycorrhiza-forming Red-List-species were found. Drift sands with more than ten of these are listed in Table 2. The inventarisation will be continued.

In 2005 heeft de Werkgroep Paddenstoelenkartering Nederland (Veerkamp & Gutter, 2005) een oproep gedaan om dat jaar speciale aandacht aan stuifzanden te besteden. Het is verheugend hier te kunnen melden dat er flink gehoor aan die oproep is gegeven. Dat blijkt uit het behoorlijke aantal NMV- en regionale excursies in dat jaar naar deze gebieden. Ook ontvingen we aan het eind van het jaar talrijke lijstjes van particuliere excursies. Waarvoor dank.

Op de Floradag van 8 april j.l. over naaldbossen is deels al verslag uitgebracht over de paddenstoelen in stuifzanden. Omdat deze verhalen later dit jaar in een themanummer van *Coolia* zullen worden uitgegeven, zal er op deze plaats slechts beperkt op de resultaten van de inventarisaties van het afgelopen jaar worden ingegaan.

Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal binnengekomen lijsten per provincie en per gebied. Dat kunnen lijsten van meer kilometerhokken binnen eenzelfde gebied zijn, maar ook lijsten van verschillende inventarisaties binnen hetzelfde gebied. In totaal zijn in 2005, en in enkele gebieden met name in de provincie Utrecht in 2004, stuifzanden in 55 kilometerhokken onderzocht. Het meest uitgebreid is er in Gelderland en Utrecht gekeken. In de laatste provincie zijn zelfs bijna alle open zandgebieden bezocht. Dat is een goede actie, omdat er uit de meeste gebieden van de laatste vijftien jaar (en wellicht langer) geen gegevens bekend waren.

Het is jammer dat in Noord-Brabant bijna niet op de stuifzanden is gekeken. Daarom

Tabel 1 Aantal inventarisatielijsten van stuifzanden, verdeeld over provincies en gebieden. Derde kolom: indicatie van het aantal kilometerhokken met stuifzand in die provincies.

provincie	aantal lijsten	aantal gebieden	km-hokken met stuifzand
Ge	32	16	123
NB	4	1	67
Dr	5	3	50
Ut	21	14	41
Ov	1	1	15
NH	0	0	15
Fr	5	1	7
Li	1	1	11

Tabel 2. Stui fzandgebieden met 10 en meer soorten van de Rode Lijst in 2005, onderscheiden naar ectomycorrhizapaddenstoelen, bodemsaprotrofe soorten en houtbewonende soorten.

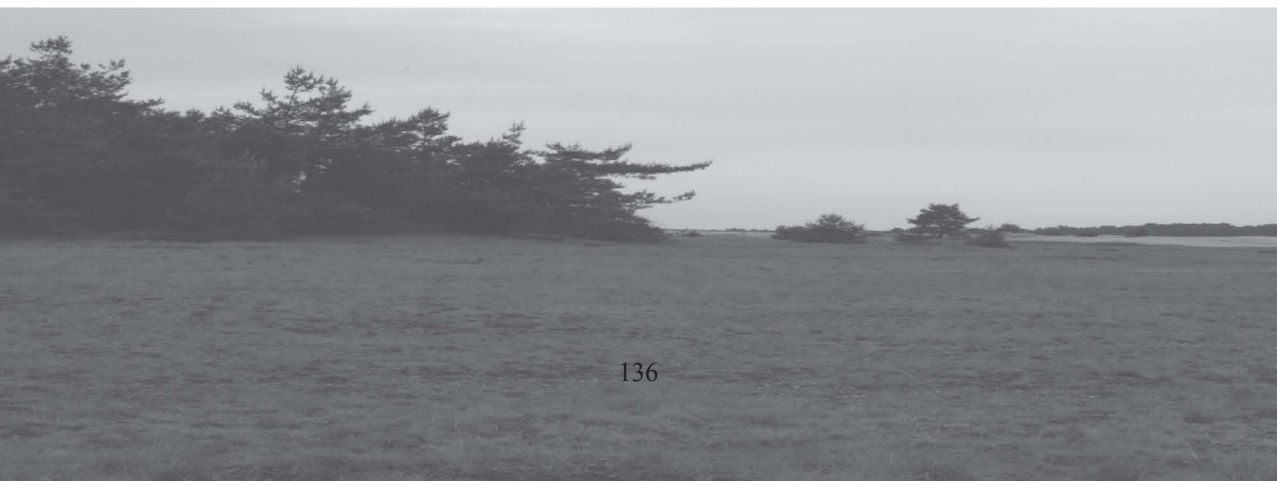
gebied	# srt RL	ecm srt	bodem sapr.	houtbewonend
Hulshorsterzand	18	14	4	-
Radio Kootwijk	15	12	3	-
Loonse en Drunense Duinen	15	11	4	-
Lange Duinen (bij Soest)	14	12	2	-
Mosselsche Zand	13	11	2	-
Rasterbos (Hoge Veluwe)	13	10	3	-
Korte Duinen (bij Soest)	13	10	2	1
Kootwijkerzand	12	10	2	-
Ginkelduin (Leersum)	12	10	2	-
Caitwickerzand	11	10	1	-
Deelense Start (Hoge Veluwe)	10	8	2	-
Otterlosche Zand (Hoge Veluwe)	10	8	2	-

roepen wij in het bijzonder de mycologen in deze provincie op om in 2006 de stuifzandgebieden aldaar alsnog met een bezoek te vereren, zeker gezien de hoeveelheid stuifzand die daar aanwezig is. Het zou interessant zijn om later regionale vergelijkingen te kunnen trekken.

In tabel 2 staan van de rijkste gebieden de aantallen soorten van de Rode Lijst vermeld, verdeeld over de ecologische groepen. Hierin valt direct het grote belang op van stuifzanden voor ectomycorrhizasoorten. We zullen ons in de rest van dit artikel tot deze groep beperken.

In 2005 zijn 23 ectomycorrhizasoorten van de Rode Lijst (Arnolds & van Ommering, 1996) waargenomen. Om een indruk (het gaat immers om een beperkte inventarisatieperiode in een matig paddenstoelenjaar) te krijgen hoe algemeen sommige soorten van de Rode Lijst in dit biotoop zijn, is in tabel 3 het aantal meldingen van die soorten weergegeven.

Voor al de Okerkleurige vezeltruffel, Zandpadgordijnzwam, de drie ridderzwammen (*Tricholoma spp.*, bovenste drie in de lijst), Bruine ringboleet en Indigoboleet zijn kenmerkende soorten van de primaire bosstadia in de stuifzanden. De Indigoboleet wordt in tegenstelling tot de andere soorten niet bij dennen, maar bij loofbomen gevonden. Door de droge

Tabel 3. Het aantal meldingen van ectomycorhizapaddenstoelen van de Rode Lijst uit de geïnventariseerde stuifzanden (2005)

RL-soort	aantal meldingen
Okerkleurige vezeltruffel (<i>Rhizopogon luteolus</i>)	39
Gele ridderzwam (<i>Tricholoma equestre</i>)	30
Witbruine ridderzwam (<i>Tricholoma albobrunneum</i>)	30
Zandpadgordijnzwam (<i>Cortinarius fusisporus</i>)	30
Narcisamaniet (<i>Amanita gemmata</i>)	28
Bruine ringboleet (<i>Suillus luteus</i>)	25
Hanekam (<i>Cantharellus cibarius</i>)	23
Glanzende ridderzwam (<i>Tricholoma portentosum</i>)	17
Pagemantel (<i>Cortinarius semisanguineus</i>)	14
Roze spijkerzwam (<i>Gomphidius roseus</i>)	14
Denneslijmkop (<i>Hygrophorus hypothejus</i>)	9
Echte tolzwam (<i>Coltricia perennis</i>)	9
Smalsporige vaalhoed (<i>Hebeloma cylindrosporum</i>)	6
Duivelsbroodrussula (<i>Russula drimeia</i>)	5
Appelrussula (<i>Russula paludosa</i>)	3
Viltige maggizwam (<i>Lactarius helvus</i>)	3
Indigoboleet (<i>Gyroporus cyanescens</i>)	2
Vals poedersteeltje (<i>Inocybe jacobi</i>)	1
Wolvezelkop (<i>Inocybe lanuginosa</i>)	1
Witte heidevezelkop (<i>Inocybe sambucina</i>)	1
Bloedrode russula (<i>Russula sanguinaria</i>)	1
Smakelijke melkzwam (<i>Lactarius deliciosus</i>)	1
Zeepzwam (<i>Tricholoma saponaceum</i>)	1

Panoramafoto van De Pollen, een voormalig stuifzand op de Hoge Veluwe, waarvan een deel onlangs weer stuivend is gemaakt.

herfst was 2005 geen goed jaar voor deze soort. De andere soorten uit tabel 2 komen ook in andere humusarme biotopen voor, bijvoorbeeld langs bospaden.

Van de drie ridderzwammen wordt de Glanzende ridderzwam niet alleen op minder plekken gevonden, maar de soort komt er ook met beduidend minder vruchtlichamen voor dan de beide andere soorten. In goed ontwikkelde stuifzanden met mos- en kostmosvegetaties kun je honderden vruchtlichamen van de Gele en Witbruine ridderzwam treffen, zoals bijvoorbeeld in het Hulshorsterzand en rond de jonge dennenbosjes en dennenopslag bij Radio Kootwijk. De Gele ridderzwam kan zelfs op kaal zand groeien. Op de grotere Utrechtse stuifzanden, zoals de Korte en Lange Duinen bij Soest, waarin druk gerecreëerd wordt, komen de soorten slechts met enkele vruchtlichamen voor.

Na één seizoen inventariseren kan een soortenlijst natuurlijk niet compleet zijn. In de beste stuifzandgebieden komen volgens het karterings- en het meetnetbestand namelijk ook nog enkele zeer zeldzame soorten voor, zoals bijvoorbeeld de Halsdoekridderzwam (*Tricholoma focale*). Deze soort is momenteel alleen nog van het Hulshorsterzand bekend, waar ze door de droge omstandigheden van het afgelopen jaar niet gefructificeerd heeft. Een paar jaar geleden is de Halsdoekridderzwam ook nog in het Caitwickerzand waargenomen, maar daar is de begeleidende den bij het uitvoeren van beheer gekapt, waardoor de soort er nu is verdwenen. In het Caitwickerzand is in 2002 ook de Valse zeepzwam (*Tricholoma sudum*) waargenomen (meded. Nico Dam), een zeer zeldzame ridderzwam die nog van één andere recente vindplaats bij Venlo bekend is (zie Flora Agaricina Neerlandica vol. 4, p. 142) en op de Rode Lijst is aangegeven als uitgestorven. In een goed jaar zijn er op en rond de stuifzanden mogelijk dus nog spannende soorten te vinden.

Oproep

Omdat, zoals al eerder gezegd, 2005 een minder gunstig paddenstoelenjaar was, willen we het stuifzandproject graag met nog een jaar verlengen. We willen eenieder daarom opnieuw aansporen deze herfst stuifzandgebieden te bezoeken, vooral die gebieden waar weinig gegevens van bekend zijn. Om te weten waar die liggen, kunt u van de karteringswebsite een gebiedenlijst downloaden of de districtcoördinator raadplegen. De beste tijd voor de inventarisaties in stuifzand is eind oktober en de hele maand november. Aantekeningen over de hoeveelheden vruchtlichamen en groeiplaatsen (grobe schattingen) en kenmerken van de groeiplaatsen in de inventarisatierapporten worden in het belang van dit onderzoek bovendien zeer op prijs gesteld.

Waarnemingslijsten zien we graag tegemoet vóór 31 januari 2007. Per post of E-mail te sturen naar: Aldert Gutter, Noorder Boerenvaart 36, 1061 SN Enkhuizen, agutter@paddestoelenkartering.nl.

Meer informatie op het web: <http://www.paddestoelenkartering.nl>

Literatuur

- Arnolds, E. & Van Ommering, G. 1996. Bedreigde en kwetsbare paddestoelen in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC natuurbeheer nr. 24, Wageningen.
- Veerkamp, M.T. & Gutter, A. 2005. Paddenstoelen zoeken in stuifzanden. Oproep tot inventariseren. *Coolia* 48(3): 127–130.